

Vortex

Ekteparet lever i nære, men separate, parallelle univers, hvor de på hvert sitt vis, vandrende rundt i sin overmøblerte og overfylte leilighet, sliter med alderdom og sykdom.

Dystre utsikter og fortvilelse blir en del av historien, ettersom parets sakte oppløses etter hvert som sykdommen fester grep. Dette blir forsterket visuelt ved at skjermbildet er delt i to; for å gi mest mulig plass til både Elle og Lui, har regissør Gaspar Noé valgt å filme med to håndholdte kameraer som følger hver sin hovedperson hele veien.

Gaspar Noé ble født i Buenos Aires, Argentina i 1963, men familien emigrerte til Frankrike i 1976. I motsetning til regissørens tidligere filmer, preget av eksplisitte scener med sex og vold, er *Vortex* en kontemplativ film med et minimum av filmatiske grep. Gaspar Noé begynte å jobbe med denne filmen etter at han fikk en alvorlig hjerneblødning, som nesten tok livet av ham. (Denne filmomtalen er utarbeidet av filmens distributør, men er noe redigert av undertegnede.)

Vortex er en langsom og kunstnerisk film. Fortellerteknikk skiller nok filmen seg fra den type filmer og TV-serier de fleste ungdommer er mest vant til å se. Elevgruppen kan derfor forberedes på at de må vie denne filmen en annen type oppmerksomhet enn det de kanskje pleier som publikummere.

Filmens ene hovedperson lider av demens. Det kan være en fordel om alle i elevgruppen har grunnleggende kunnskap om denne sykdommen, før filmvisningen, da vil filmopplevelsen bli mer givende og etterarbeidet vil bli mer hensiktsmessig.

Se filmens [trailer](#).

EGNETHET I SKOLEN

Vortex har fått aldersgrense 9 år. Medietilsynets begrunnelse er denne: "Tematikken i denne filmen er alderdom, demens og død. Filmen skildrer noe ustabile voksenpersoner og dødsfall. Da filmen har et neddempet uttrykk, får den aldersgrense 9 år." Imidlertid, med tanke på filmens formspråk og stil, vil den i undervisningssammenheng være best egnet i ungdomsskolen og på videregående. Filmen kategoriseres i sjangeren drama, og den varer i 2 timer og 22 minutter. All tale er på fransk.

Det faglige arbeidet knyttet til en visning av *Vortex* vil kunne bidra til å nå flere av lærerplanens kompetansemål, ikke minst i fagene norsk (språk/kommunikasjon), KRLE (etikk/moral), samfunnsfag (samhandling) og naturfag (helse). I tillegg vil filmen kunne egne seg godt opp mot helse- og oppvekstfag/helsearbeiderfag (helsefremmende arbeid - og kommunikasjon og samhandling) i den videregående skole (Se oppgaveseksjon B). Oppgaveseksjon D vil også kunne passe ekstra godt i mediefagklasser. I fagfornyelsen fremheves tre tverrfaglige temaer: Bærekraftig utvikling, demokrati og medborgerskap, samt folkehelse og livsmestring. Filmer som *Vortex* vil kunne egne seg spesielt godt til bruk opp mot sistnevnte tema.

Les mer om [læreplanmål](#).

Filmstudieark

Forfatter: Per Olav Heimstad
Klassetrinn: [8. - 9. trinn, 10. trinn, Videregående]

Fag: Norsk, Samfunnsfag, Naturfag, KRLE-faget, Mat og helse

Tema: Drømmer, Død/sorg, Familie, filosofi og etikk, Framtidshåp og drømmer, Fransk, Helse, Helse og rus, Identitet, Kjærlighet, Løgn/sannhet, Naturfag, Omsorg, Oppvekst/familie, Samfunn og individ, Språk og uttryksmåter

Fakta

Originaltittel: *Vortex*

Regi: Gaspar Noé

Roller: Dario Argento, Françoise Lebrun, Alex Lutz, Kylian Dheret

Manus: Gaspar Noé

Genre: Drama

Nasjonalitet: Frankrike

Språk: fransk

Produsent: Brahim Chioua, Vincent Maraval, Edouard Weil

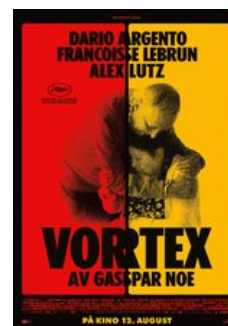
Lengde: 2 t. 22 min.

Distribusjon: Another World Entertainment

Produksjonsår: 2021

Aldersgrense: 9 år

Filmplakat:

Oppgavene under kommer ikke i en bestemt rekkefølge. Disse kan ulike faglærere og elever selv velge blant for å rette fagutbyttet dit man ønsker. Merk: Det er ikke tenkt at det skal jobbes med samtlige oppgaver. Hver enkelt lærer må gjerne, med utgangspunkt i egen elevgruppe, vurdere (og eventuelt korrigere) de ulike oppgavens vanskelighetsnivå og formuleringer. Velg også selv om besvarelsene skal skje skriftlig eller muntlig, og hvorvidt elevene skal jobbe individuelt eller i grupper. Mange av oppgavene passer også godt til klasse-/gruppediskusjon.

Flere av spørsmålene/oppgavene kan nødvendigvis ikke besvares ut fra informasjon fra filmen alene, så å i tillegg gi elevene tilgang til internett og ulike oppslagsverk vil være avgjørende. Langt fra alle spørsmål vil ha klare fasitsvar. Noen av spørsmålene/oppgavene henspiller på mindre fremtredende – men viktige – elementer i handlingen. Det bør derfor ikke være for stor avstand i tid mellom forarbeid, visning og etterarbeid.

A: KARAKTERENE

- 1) Hva får vi vite om Elle og Lui, og det livet de har levd sammen? Sitt sammen i grupper og lag en tidslinje som viser hva dere tenker er hovedpunktene i samlivet deres. Etterpå sammenligner dere tidslinjen med de som andre i klassen har laget.
- 2) Vi får se mye av hva Elle og Luis leilighet inneholder av møbler og ulike gjenstander. Hva forteller disse omgivelsene oss om livet og personlighetene og livene til de to som bor der? Lag en liste sammen i klassen; kom frem til ulike typer informasjon.
- 3) Vi får gradvis innsikt i hva som har vært – eller kan ha vært – Elle og Lui sine yrker. Hva tror du de har jobbet som, og på hvilke måter kartlegges dette gjennom hva som blir sagt og gjort i løpet av filmen?
- 4) Vi skjønner at Lui har hatt en mangeårig kjærlighetsrelasjon til kvinnen Claire. Hvorfor tror du filmskaperne valgte å gi Lui sin personlighet denne dimensjonen? Hva er det denne utroskapen tilfører fortellingen om Lui og Elle?
- 5) Hva er Stéphanes sterke og svake sider? Skriv ned minst fem punkter. Etterpå sammenligner du med hva de andre i klassen har notert. Hvilke karakteristikk gikk igjen oftest?
- 6) Stéphane foreslår at foreldrene skal flytte fra leilighetene og til en institusjon. Faren svarer at «er det noen som burde dra på klinikk, så er det du.» Selv sier Stéphane til sine foreldre at "Jeg kan ikke hjelpe dere, jeg kan ikke hjelpe meg selv." Hva er det som er Stéphanes problem? Hva slags type hjelp mener du han burde ha oppsøkt? Snakk sammen i klassen om hva som må til for at Stéphane (og Kiki!) kunne ha fått et bedre liv.
- 7) Hvordan tror du Kiki, Stéphanes sønn, opplever verden rundt seg? Lag et rollespill i klassen hvor to elever spiller ut det som kunne vært en tenkt samtale mellom Kiki og en voksen som lurer på hvordan han har det.

B: SYKDOM, LIV OG OMSORG

Denne oppgaveseksjonen vil kunne være ekstra relevant for helse- og oppvekstfaget/helsearbeiderfaget i den videregående skole.

- 1) Hva slags sykdom er demens? Bruk internett og finn ut. Finn svar på hvem det er som oftest får denne

sykdommen, hvor vanlig den er – og hvorvidt man kan kurere den. (Bruk gjerne siden **Aldring og helse**, som er en nasjonal kompetansetjeneste.)

2) Hvilke sider ved Elles adferd er det som avslører at hun er blitt dement? Gi ulike eksempler.

3) I møte med syke mennesker er det viktig å være empatisk. Imidlertid, det er veldig vanskelig å leve seg inn i all den forvirringen en demenspasient kan ha inne i hodet sitt. Likevel, tenk deg til hva som vil være de største utfordringene med å oppleve at men blir dement. Skriv ned tankene dine i stikkordsform, og etterpå sammenligner du med hva andre i klassen har notert.

4) Å bli gammel er ingen sykdom, men alderdommen kan føre mange helseplager med seg. Er et sykdomsfritt liv realistisk? Hvilke utfordringer vil for eksempel aldriingsprosesser medføre i de fleste familier? Snakk sammen om dette i klassen.

5) I Norge er det vanlig at mange eldre bor på eldrecenter. Hvor syk og pleietrengende mener du et familiemedlem bør være for at det er best å overlate det daglige ansvaret til en profesjonell institusjon?

6) I filmen ser vi Lui måle sitt eget blodtrykk på soverommet sitt. Hva vil det si å måle blodtrykket, og hva slags informasjon kan man få ut av dette?

7) I filmens hører Elle og Lui på et radioprogram. Der er det en som forteller om at mennesker var mer vant til døden før. Siden 1950-60-tallet, påstår han, har "døden flyttet ut fra hjemmene"; vi har mistet kontakt med døden, den er blitt mer medisinsk, den er i dag skjult på sykehus. Snakk sammen om hva dere mener blir lagt i disse uttalelsene. Er dere enige?

C: ORD, SPRÅK OG UTTRYKSMÅTER

1) Helt i starten av filmen kan vi lese følgende tekst på skjermen: "Til alle dem hvis hjerne vil råtne før deres hjerte." Hvem er denne teksten rettet på? Følte du deg truffet?

2) Hva betyr ordet "sorgprosess"?

3) Hva er en resept?

4) Lui snakker om at sykdom kan inntreffe. "Det er skjebnen", sier han. Hva betyr "skjebnen"?

5) Når urnen med besteforeldrene er plassert spør Kiki: "Har bestemor og bestefar fått et nytt hjem?" Faren, Stéphanne, svarer at "Det er ikke et hjem. Hjem er for dem som lever." Hva mener han med dette, tror du, og hva synes du om at han svarte sin sønn på denne måten?

6) Skuespilleren som spiller Lui, Dario Argento (som egentlig er mest kjent for å være skrekkfilmregissør), er italiensk. Kunne du høre at han snakket fransk med et aksent?

7) Vi hører Lui sitere forfatteren Edgar Allan Poe: "Er da alt i livets strøm bare en drøm i en drøm?" Snakk sammen om hvordan dette sitatet kan tolkes.

8) Når Elle er alene i leiligheten, setter på gassen og går og legger seg, så hører vi henne si bønningen "Fader vår". Hvor kommer denne bønningen fra? Hva er innholdet? (Søk på internett for å finne stoff.) Hvorfor tror du hun ber denne bønningen akkurat i denne situasjonen?

D: FILMENS REGI/FILMFORSTÅELSE

1) Hvilke effekt gir det at regissøren Gaspar Noé har valgt å bruke delt skjerm bilde som visuelt virkemiddel?

2) Mange av filmklippene i denne filmen er veldig langvarige, altså at enkelte opptak varer lenge uten avbrudd. (Man vil sjeldent kunne finne så lange klipp i for eksempel en amerikansk actionfilm.) Hvordan reagerte du som publikummer på dette? Snakk sammen om fordeler og ulemper ved langvarige og uavbrutte

opptak som virkemiddel i film.

3) Når Lui dør på sykehuset, blir hans halvdel av skjermbildet hvitt. Det samme skjer når Elle dør. Forklar hvordan du tror Gaspar Noé har tenkt da han valgte å gjøre det på denne måten.

4) Helt til slutt i filmen ser vi stillbilder i fra leiligheten, etter at Elle og Lui er døde. Fotografiene viser hvordan leiligheten gradvis tømmes for ting. Til slutt er alle rommene tomme. Hva tror du Gaspar Noé ønsker å formidle med akkurat dette? Prøv å gi et utdypende svar.

5) Praktisk oppgave: To ulike filmfotografer har filmet Lui og Elle inne i leiligheten. Gå sammen i grupper og forsøk selv å gjøre slike opptak av to ulike karakterer i samme rom, uten at noen av de to som filmer blir synlig på den andre sitt opptak.

E: SKRIVEOPPGAVER

1) Under kan du lese en oversikt over utvalgte scener fra filmen. Velg én av disse og skriv en skjønnlitterær tekst som beskriver akkurat denne hendelsen slik du tror hovedpersonen opplever den. Teksten din trenger ikke å ha mye handling, den trenger heller ikke være veldig lang, men konsentrer deg om å skildre sanser og følelser. (Bruk tankereferat i stedet for handlingsreferat.) Gi teksten din en passende tittel. Etterpå kan dere lese ferdige resultat høyt for hverandre i klassen.

- Da Kiki står i stuedøra og ser faren sin doper seg i sofaen.

- Da Lui, hjemme i leiligheten, får et slag og blir liggende på gulvet.

- Etter at Lui har dødd på sykehuset, og Stéphane legger hodet sitt på morens fang der hun sitter ute i korridoren.

- Da Elle legger seg i senga og trekker lakenet over hodet sitt, etter at hun har slått på gassen i leiligheten.

2) Lui, som er om lag 80 år gammel, er fortsatt forelsket i Claire, som han har hatt et tidligere forhold med. Han er i sorg over å ikke være sammen med henne mer. Har du tenkt over at man kan føle på både forelskelse og kjærlighetssorg i ulike faser gjennom hele livet, til og med som gammel? Skriv en skjønnlitterær tekst (fortelling, novelle, dikt) som handler om et gammelt menneske som opplever ulykkelig kjærlighet. Gi teksten din en passende tittel.

F: DIVERSE

1) Hvilke ulike eksempler på kjærlighet så du i filmen? Skriv ned eksemplene i listeform, og sammenlign etterpå med hva andre i klassen har skrevet.

2) Hva betyr ordet "vortex", og hvorfor har filmen fått denne tittelen, tror du?

3) I hvilken by i verden foregår filmens handling?

4) Helt i starten av filmen får vi høre sangen "Mon amie la rose" fremført av François Hardy. Hør den gjerne på nytt her. Hva handler sangen om, og hvorfor har filmskaperne valgt å ha med denne som en del av filmens innledning, tror du?

5) Hvilket inntrykk fikk du av hva Luis bokprosjekt handler om? Skriv det du tror kan være et boksammendrag på 1-2 setninger, og etterpå sammenligner du med hva andre i klassen har skrevet.

6) Mot slutten av filmen ser vi at Elle tømme mange medisiner i do. Tror du dette er noe hun gjør i et klart eller uklart øyeblikk? Begrunn svaret ditt.

G: GENERELLE FILMSTUDIESPØRSMÅL

- 1) Hva handlet denne filmen om? Beskriv med bare noen få ord.
- 2) Hvorfor tror du filmskaperne har hatt et ønske om å lage akkurat denne filmen?
- 3) Hvilke ulike følelser ga filmopplevelsen deg? Gjorde noen av scenene i filmen deg glad? Ble du noen gang trist i løpet av handlingen? Flau? Sint? Hva fikk deg til å lø? Gjorde noe deg redd? Følte du på noe tidspunkt ubehag? Reagerte andre i klassen på samme måte som deg? Snakk sammen om dette.
- 4) Hvilke virkemidler har filmskaperne brukt for å få frem ulike stemninger? (Stikkord: klipp, musikk, tempo, farger, lys/mørke m.m.)
- 5) Skriv en anmeldelse av filmen. Fortell om hva du likte og hva du ikke likte. Hva synes du om skuespillerne? Begrunn synspunktene dine.

Send gjerne respons på dette filmstudiearket til poheimstad@hotmail.com Takk!

Per Olav Heimstad (f. 1973) er adjunkt og har undervist i ungdomsskolen siden 1999. Han driver også enmannsfirmaet POHphoto (pohphoto.com) og har bl.a. jobbet som fotograf, film-/musikkanmelder, tegneserietegner, forfatter og statist/smårrolleskuespiller.